

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я ГРОМАДЯН ВІД НАСЛІДКІВ СПОЖИВАННЯ ТЮТЮНУ

Олена Миколаївна ГАЛКІНА,

*кандидат юридичних наук, провідний науковий
співробітник науково-дослідної лабораторії з
проблем забезпечення діяльності поліції
Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-9095-9463>*

З метою всебічного і повного дослідження заявленої проблематики є важливим розгляд процесу розвитку правового регулювання діяльності, пов'язаної з охороною здоров'я громадян від негативного впливу навколишнього тютюнового диму та згубних наслідків споживання тютюну в нашій країні. Звернемося до радянського періоду і в хронологічній послідовності виділимо нормативні правові акти цього періоду, в певній мірі пов'язані з охороною здоров'я громадян від впливу навколишнього тютюнового диму та наслідків споживання тютюну. До цих документів можна віднести:

- постанови ЦВК СРСР, РНК СРСР від 20 серпня 1926 р. «Про акцизне оподаткування тютюнових виробів внутрішнього виробництва» і від 29 липня 1929 р. «Про акцизне оподаткування тютюнових виробів», якими були встановлені розміри акцизів, що стягуються з тютюнової продукції, виробленої і проданої на території СРСР [1];

- постанова РНК РРФСР від 20 травня 1930 р. «Про санітарний мінімум», згідно з якої за широкої участі працівників було визнано за необхідне здійснення найпростіших санітарно-оздоровчих заходів (санітарний мінімум), які, в тому числі, включають боротьбу з палінням у службових приміщеннях, приміщеннях загального користування;

- постанова ВЦВК, РНК РРФСР від 5 жовтня 1930 р. «Про затвердження Положення про побутові секції при міських і сільських радах», яка визначала, що побутові секції, утворені при міських і сільських радах, у сфері сприяння усупільнення побутового обслуговування та проведення в житті заходів щодо зміцнення соціалістичної побуту сприяють органам народної освіти в розробці і проведенні заходів по боротьбі з палінням, в тому числі і неповнолітніх [2];

- наказ МОЗ СРСР від 31 липня 1963 р. № 395 «Про стан і заходи щодо подальшого поліпшення стаціонарного обслуговування населення СРСР», відповідно до якого міська лікарня, яка є медичним закладом лікувально-профілактичного виду, що забезпечує висококваліфіковане стаціонарне та поліклінічне обслуговування громадян з урахуванням досягнень сучасної медичної науки і техніки, повинна була здійснювати в числі інших проведення заходів по боротьбі зі шкідливими звичками - палінням;

- спільний наказ МОЗ СРСР № 920, Міністерства вищої освіти СРСР № 815 від 14 листопада 1972 р. «Про організацію лікарського контролю за фізичним вихованням студентів вищих навчальних закладів країни», яким встановлювалося, що до посадових обов'язків лікаря, відповідального за фізичну культуру і спорт, відноситься здійснення регулярної санітарно-просвітньої діяльності з фізичної культури і спорту серед студентів з питань боротьби зі шкідливими звичками (в тому числі з палінням);

- постанова ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР від 22 вересня 1977 р. № 870 «Про заходи щодо подальшого поліпшення охорони народного здоров'я», яка, визначаючи охорону здоров'я населення радянської держави найважливішим соціальним завданням, зобов'язувала Центральні комітети комуністичних партій республік союзу, крайові і обласні комітети партії, Ради Міністрів союзних і автономних республік, крайові і обласні виконавчі комітети, Міністерство охорони здоров'я СРСР, Державний комітет Ради Міністрів СРСР по телебаченню і радіомовленню, Державний комітет Ради Міністрів СРСР по кінематографії, Державний комітет Ради Міністрів СРСР у справах видавництв, поліграфії і книжкової торгівлі, ВЦРПС, ЦК ВЛКСМ і Всесоюзне товариство «Знання» вжити всі необхідні заходи для зростання якості санітарно-гігієнічного виховання населення, підняти рівень популяризації здорового способу життя, фізкультури і спорту, особливо зосередивши увагу на викоріненні шкідливих для здоров'я звичок, в тому числі паління, при цьому об'ємніше задіяти в цих цілях всі види засобів масової інформації;

- вказівка Міністерства цивільної авіації СРСР від 4 липня 1980 р. № 379/у «Про посилення боротьби з палінням у цивільній авіації», відповідно до якої заборонялося палити, перебуваючи на своїх робочих місцях, у приміщеннях, що належали до службових, в коридорах і фойє установ, підприємств і організацій, що перебувають у віданні цивільної авіації; у спальних приміщеннях та кімнатах відпочинку відомчих санаторіїв і пансіонатів, в приміщеннях короткочасного передпольотного відпочинку; в приміщеннях навчальних закладів та в установах охорони здоров'я цивільної авіації. Крім того, встановлювався контроль за тим, щоб паління здійснювалося у відведених для цього місцях [3];

- постанова Радміну СРСР від 17 вересня 1980 р. № 441 «Про заходи щодо посилення боротьби з палінням», відповідно до якої з метою забезпечення належного рівня охорони здоров'я населення держави від згубного впливу паління та на виконання постанови ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР від 12 червня 1980 р. № 706 «Про заходи щодо посилення боротьби з палінням» пропонувалося: а) провести на підприємствах, в установах і організаціях заходи, спрямовані на обмеження, а згодом і повну заборону паління на службових та робочих територіях, при цьому передбачивши спеціальні місця для паління, одночасно пропонувалося підвищити вимогливість до керівництва за проведення даних заходів; б) у трудових колективах, навчальних закладах і за місцем проживання наростити темпи роботи, спрямованої на формування громадської думки трудящих, непримиренної до паління і курців, ефективно застосовуючи для цього всі доступні засоби масової інформації, а також не нехтувати наочною агітацією; в) не розміщувати

торгові точки з продажу виробів з тютюну поруч із загальноосвітніми установами, професійно-технічними, вищими і середніми спеціальними навчальними закладами, в тому числі вжити всіх необхідних заходів до поетапного обмеження, а в подальшому і до заборони на продаж цих виробів у функціонуючих в зазначених місцях торгових організаціях; г) забезпечити неухильне дотримання вимог у сфері торгівлі, спрямовані на заборону продажу виробів з тютюну особам молодше 16 років; д) вжити необхідних заходів до посилення пропаганди і обізнаності серед громадян, що стосуються санітарно-гігієнічних знань про згубні наслідки паління, і до відповідного забезпечення медичних організацій всією необхідною для цього літературою, регулярно організовувати проведення з медичними працівниками тематичних семінарів і конференцій з проблемних питань, спрямованих на боротьбу з тютюнопалінням; е) збільшити число наукових досліджень з метою вишукування найбільш дієвих і результативних засобів і методів, спрямованих на боротьбу з тютюнопалінням; ж) підвищити ефективність надання в амбулаторно-поліклінічних організаціях необхідної і достатньої медичної допомоги всім, хто висловив бажання відмовитися від згубної звички палити;

- постанова ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР від 19 серпня 1982 р. № 773 «Про додаткові заходи щодо поліпшення охорони здоров'я населення», відповідно до якої роботу щодо подальшого поліпшення охорони здоров'я населення слід було вважати однією з найважливіших соціальних завдань, а міністерствам і відомствам СРСР і Радам Міністрів союзних республік спільно з ВЦРПС, центральним комітетом і республіканським радам профспілок необхідно підняти роль трудових колективів у боротьбі зі шкідливими для здоров'я звичками, особливо з палінням;

- наказ МОЗ СРСР від 30 травня 1986 р. № 770 «Про порядок проведення загальної диспансеризації населення», яким встановлювалося, що основними завданнями відділення (кабінету) профілактики, організованого в поліклініках (територіальних, відомчих, медико-санітарних частин) і поліклінічних відділеннях центральних районних лікарень, є санітарно-гігієнічне виховання і пропаганда здорового способу життя (боротьба з палінням, алкоголізмом та ін.) [4].

Таким чином, можна зробити висновок про те, що законодавство розглянутого періоду хоча і передбачало окремі заходи щодо посилення боротьби з палінням, тим не менш, не регламентувало якість виробів з тютюну та їх рекламу, а також не забороняло продаж тютюнових виробів неповнолітнім. Також, жодним чином не передбачалось вирішення проблем, пов'язаних з не менш небезпечним (в порівнянні з безпосереднім) «пасивним палінням» громадян в місцях загального користування (барах, кафе, ресторанах) і на транспорті (повітряному транспорті, поїздах приміського сполучення та далекого прямування).

Більш того, незважаючи на те, що зазначеними актами передбачалося здійснення пропаганди здорового способу життя та проведення роз'яснювальної роботи про шкоду вживання тютюнових виробів серед населення, проте, фактично ця робота проводилася формально і не досягала належного ефекту, що, в свою чергу, стало можливим внаслідок неврегу-

льованості законодавством порушених питань і відсутності широкомасштабної державної програми по зниженню тютюнопаління в країні.

Список використаних джерел:

1. Известия ЦИК СССР и ВЦИК. – 1929. – № 173. – 31 июля.
2. Известия ЦИК СССР и ВЦИК. – 1930. – № 286. – 16 октября.
3. Основные руководящие документы, регламентирующие летную работу и управление воздушным движением в гражданской авиации, за 1976–1980 годы. М.: Воздушный транспорт, 1983.
4. Приложение № 2 «Положение об отделении (кабинете) профилактики амбулаторно-поликлинических учреждений (подразделений)» приказа Минздрава СССР от 30 мая 1986 г. № 770 «О порядке проведения всеобщей диспансеризации населения».